

Rozšíření v ČR: Rozšířena v mezofytiku a oreofytiku s. a sv. Moravy; ojediněle zasahuje na Hanou. Výskyt navazuje souvisle na slovenské Karpaty, k západu končí souvislé rozšíření v Hostýnských vrších a v Bílých Karpatech, nejzápadnější izolované lokality jsou v lese Žebračka u Přerova a v lese Království u Grygova. Moravou probíhá západní hranice celkového areálu. Optimum výskytu je od suprakolinního stupně po stupeň supramontánní (min.: les Království u Grygova, 205 m; max.: hora Radhošť, ca 1000 m). — Mapy: AČSSR 1966: map. 22.3; SLAVÍK Preslia 56: 259, 1984; SLAVÍK in Květena ČSR 1: 78, 1988; SLAVÍK FKS 1990: 106.

T: 21b. Hornomor. úv. (les Království u Grygova). — M: 74b. Opav. pah. (Vinná hora u Hlučína; Děhylov), 75. Jes. podh., 76a. Mor. brána vl., 78. B. Karp. les. (vrch Veselka u Radějova; Velká Javořina; Velký Lopeník), 79. Zlín. vrchy (jen v nejvýchodnější části: Trubiska u Pozdřehova; Mirošov), 80. Stf. Pobeč., 81. Host. vrchy, 82. Javorn., 83. Ostr. pán., 84. Podbesk. pah. — O: 99. Mor.-slez. Besk.

Celkové rozšíření: Karpatský subendemit. Celý oblouk Karpat, na sever na Malopolskou vrchovinu v Polsku a Volyňsko-podolskou plošinu na Ukrajině, k západu na stf. Moravu, k jihu po jz. Rumunsko (Železná vrata), na východě ještě izolovaně při ústí Dněstru. — Mapy: HEGI ed. 2, 4/1: 218, 1960; MEUSEL et al. 1965: 186; WALTER et STRAKA Arealkunde, p. 32, 1970.

20. *Arabidopsis* HEYNH. — huseníček*)

Arabidopsis HEYNHOLD in HOLL et HEYNHOLD Fl. Sachsen 1: 538, 1842, nom. cons. — Syn.: *Stenophragma* ČELAK. Květ. Okolí Praž. 75, 1870. — *Pilosella* KOSTEL. Ind. Pl. Horti Prag. 104, 1844, nom. nud., non HILL 1756.

Lit.: ŠTĚPÁNEK J. (1983): Proposal to conserve 2999 *Arabidopsis* Heynh. (Cruciferae) with a conserved type. Taxon 32: 649–650.

Jednoleté nebo ozimé, drobné byliny s tenkým hlavním kořenem a s jednoduchými i větvenými chlupy. Lodyha přímá, často větvená, spoře olistěná. Lodyžní listy ± přisedlé, myrosinové buňky vázané na svazky cévní. Hrozen někdy v dol. části s listeny. Kališní lístky přitisklé, nejsou vakovitě vyduté na bázi; korunní lístky bílé, na bázi bledě žluté; tyčinky 4–6, bez přívěsků; transversální nektaria válcovitá až poloměsíčitá, mediánní po dvou, drobná; čnělka krátká, blizna paličkovitá nebo slabě dvoulaločná. Plody šešule, na průřezu široce eliptické až tupě 4hranné, chlopně se zřetelnou stf. žilkou, přehrádka úplná. Semena v pouzdrech jednořadá, vejcovitá, nekřídlatá, osemení jemně bradavčité, žlutooranžové až oranžově hnědé, při navlhčení neslizovatí; klíček hřbetokořený. — 10–15 druhů v Evropě, Středozeří a z. Asii; synantropně v Japonsku, Severní Americe, Austrálii a j. a v. Africe. — Autogam. (Alogam.).

1. *Arabidopsis thaliana* (L.) HEYNH. — huseníček rolní Tab. 30/1

Arabidopsis thaliana (LINNAEUS) HEYNHOLD in HOLL et HEYNHOLD Fl. Sachsen 1: 538, 1842. — Syn.: *Arabis thaliana* L. Sp. Pl. 665, 1753. — *Sisymbrium thalianum* (L.) J. GAY in MONNARD Ann. Sci. Nat., Paris, 7: 399, 1826. — *Erysimum thalianum* (L.) KITTEL Taschenb. Fl. Deutschl., ed. 2, 899, 1844. — *Stenophragma thalianum* (L.) ČELAK. Květ. Okolí Praž. 75, 1870.

Exsikáty: Fl. Českoslov. Exs., no 16. — Fl. Exs. Reipubl. Bohem. Slov., no 1032. — PETRAK Fl. Bohem. Morav. Exs., no 159, 159b. — TAUSCH Herb. Fl. Bohem., no 132.

*) Zpracoval J. Štěpánek

Kříženci

2 × 3. *Dentaria enneaphyllos* × *glandulosa*

Dentaria × *paxiana* (O. E. SCHULZ) JAV. — kyčelnice Paxova

Dentaria × *paxiana* (O. E. SCHULZ) JÁVORKA Magy. Fl. 422, 1924. — Syn.: *Cardamine paxiana* O. E. SCHULZ Bot. Jb. 32: 383, 1903.

Oddenek intermediárního charakteru mezi oběma rodiči. Lodyha vyšší než u obou rodičů. Lodyžní listy větší než u druhu *D. glandulosa*, spíše podobné druhu *D. enneaphyllos*. Hrozen 7–10květý. Kališní lístky bledě špinavě žluté; korunní lístky ± 15 mm dl., bělavě až žlutavě růžové; tyčinky o 1/4 kratší než korunní lístky. Názory na fertilitu křížence se rozcházejí.

Ekologicko-cenologické vlastnosti obdobné oběma rodičům. Vzácně se může vyskytovat na lokalitách, kde oba rodičovské druhy rostou, tj. v lesích sv. Moravy. Zatím zjištěna z fyt. o. 75. Jes. podh. (Hlubočec, údolí potoka Satina), 80b. Veřov. vrchy (mezi obcemi Hodslavice a Domoraz), 82. Javorn. (Břežítá; Razula). V literatuře se uvádí též z okolí Českého Těšína.

Poznámka: Spontánní ani umělí kříženci s druhem *D. bulbifera* nejsou známi.

Jednoleté nebo ozimé, krátce žijící byliny, s přízemní listovou růžicí a obvykle jednou, méně často více lodyhami. Lodyha přímá, 5–30 (–50) cm vys., často větvená, v dol. třetině s 0,5–0,9 mm dl., rovnovážně nebo nazpět odstálými jednoduchými chlupy, jinak lysá, modravě ojněná. Listy přízemní růžice nejčastěji 1–3 cm dl., obkopinaté až kopistovitě, celokrajné nebo oddáleně tupě zubaté, s odstálými dvou- a 3ramennými, 0,15–0,50 (–0,80) mm dl. chlupy, na

okraji a při bázi též s jednoduchými chlupy; lodyžní listy úzce eliptické, zúženou bázi přisedlé, lysé nebo s řídkými dvou- a 3ramennými, na okraji jednoduchými chlupy. Květy drobné; kališní lístky 1,3–2,0 mm dl., lysé nebo na vrcholu s jednotlivými chlupy, zelenožluté, na vrcholu často nafialovělé; korunní lístky vzpřímené, 2–4 mm dl., bílé, na bázi bledě žluté; tyčinek často pouze 5 nebo 4. Stopky plodní šikmo až rovnovážně odstálé, lysé, dosahují 1/3–2/3 délky šesule; šesule šikmo odstálé až rozložitě, rovné nebo nahoru mírně obloukovitě zahnuté, 8–18 mm dl., 0,6–0,9 mm šir., lysé; čnělka 0,2–0,4 mm dl.; semena 0,4–0,5 (–0,6) mm dl. IV–V(–VI) a VIII–X. Tf.

2n = 10 (ČR: 9. Dol. Povlt., 32. Křivokl., 41. Stř. Povlt., 64a. Průh. ploš.)

Variabilita: Z podrobných populačně genetických studií (LAWRENCE in VAUGHAN et al. 1976) vyplynulo, že vysoký podíl samosprašnosti (98–99 %) umožňuje spolu se selekčními tlaky diferenciaci a ustálení drobných odchylek jak morfoloických, tak hlavně ekofyziologických. Druh je tedy souborem autogamií podmíněných dědičných linií, tj. téměř každá přirozená populace je vůči ostatním vymezitelná určitým souborem znaků. Takové odchylky však nejsou především z praktických důvodů taxonomicky hodnoceny.

Ekologie a cenologie: Pole, okraje cest, čerstvé úhory, rumiště, železniční nádraží, skalnaté a kamenité svahy, pionýrská společenstva mělkých půd a jiná stanoviště s neuzavřeným rostlinným krytem. Především na silikátovém podkladu na vysychavých půdách různě bohatých živinami.

Původní patrně v pionýrských společenstvech třídy *Sedo-Scleranthetea* (diagnostický druh svazu *Alyso alyssoidis-Sedion albi*). Rovněž v plevelových společenstvech třídy *Secalietea* (s těžištěm výskytu ve společenstvech svazu *Aphanion*), méně často třídy *Festuco-Brometea*.

Rozšíření v ČR: Rozšířen na celém území. V termofytiku a mezofytiku na druhotných i ± přirozených stanovištích hojně až obecně; relativně méně hojně v územích s karbonátovým podkladem (Český kras, Pavlovské kopce). V oreofytiku vzácně, obvykle pomíjivě zavlečen a vázán na lidská sídla a komunikace. V planárním až submontánním stupni hojně, vzácně zasahuje až do stupně supramontánního (max.: Hrubý Jeseník, chata na Šeráku, ca 1320 m). — Mapy: SLAVÍK FKS 1990: 107.

T, M: ve všech fyt. o. — O: 85. Kruš. hory (Jáchymov), 91. Zďár. vrchy (Sněžné), 92a. Jiz. hory les. (Lučany), 93. Krk. (Temný Důl; Maršov), 95. Orł. hory (Černá Voda), 97. Hr. Jes. (chata na Šeráku).

Celkové rozšíření: Celá Evropa kromě s. části Skandinávie a nejsevernější evropské části SSSR, jih z. Sibíře, jv. část Střední Asie, Kavkaz, pobřeží Malé Asie, s. a v. Afrika. Druhotně v j. Africe, stř. Číně, Japonsku, Severní Americe a v Austrálii. — Mapy: MEUSEL et al. 1965: 193.

Význam: Častý, málo významný plevel poíních kultur. *A. thaliana* je důležitým objektem genetických studií. Výsledky jsou publikovány především ve sborníku *Arabidopsis information service*, Göttingen.

21. *Cardaminopsis* (C. A. MEYER) HAYEK — řeřišník*)

Cardaminopsis (C. A. MEYER) HAYEK Fl. Steiermark 1: 477, 1908. — Syn.: *Arabis* sect. *Cardaminopsis* C. A. MEYER in LEDEB. Fl. Altaica 3: 19, 1831.

Lit.: KERNER A. (1882): No 605. *Arabis hispida*. Sched. Fl. Exs. Austro-Hung. 2: 102–104. — FREYN J. (1889): Ueber einige kritische *Arabis*-Arten. Österr. Bot. Z. 39: 101–108, 128–131 et 167–171. — BUSCH N. A. (1922): Cykl geografičeskich ras sbornogo vida *Arabis petraea* Lam. v Sibiri i na Dalnem Vostoke i ego istorija. Bot. Mat. Gerb. Glav. Bot. Sada R.S.F.S.R. 3: 9–16. — DOSTÁL J. (1936): O variabilitě huseníku Hallerova (*Arabis Halleri*) v Československu. Čas. Nár. Mus., sect. natur., 110: 60–62. — ANDREÁNSZKY G. (1940): Über den Formenkreis der *Cardaminopsis Halleri* (L.) Hay. Borbásia 2: 20–25. — SCHOLZ H. (1962): Nomenklatorische und systematische Studien an *Cardaminopsis arenosa* (L.) Hayek. Willdenovia 3: 137–149. — MĚSÍČEK J. (1970): Chromosome counts in *Cardaminopsis arenosa* agg. (Cruciferae). Preslia 42: 225–248. — FABISZEWSKI J. (1986): Heavy metal tolerance of *Cardaminopsis halleri* (L.) Hayek populations in the Polish Tatra Mts. Acta Soc. Bot. Polon. 55: 421–428.

Jednoleté, dvouleté nebo vytrvalé byliny s větvenými nebo jednoduchými chlupy. Lodyhy přímé až vystoupavé, větvené nebo nevětvené. Přízemní listy většinou lyrovitě členěné, zřídka až celistvé, lodyžní většinou celistvé nebo v dol. části lodyhy členěné, zúženou bázi přisedlé nebo krátce řapíkaté; myrosinové buňky bez chlorofylu, při cévních svazcích. Kališní lístky přitisklé, vnitřní na bázi slabě vakovité; korunní lístky klínovitě zúžené s nezřetelným nehtem, bílé až růžové; tyčinky bez přívěsků, prašníky žluté; transversální nektaria objímající nitky tyčinek, často ven otevřená, mediální ± oddělená, hrbovkovitá, někdy 3dílná. Plod úzce válcovitá šesule, chlopně zploštělé, s 1 žilkou (někdy s dalšími 2 postranními žilkami), podle semen zvlňené, čnělka krátká s hlavatou bliznou. Semena jednořadá, hladká, při navlhčení neslizovatí; klíček bokokořenný. — Asi 16 druhů v mírných pásech s. polokoule. — Entomogam. Alogam.

*) Zpracovali J. Měsíček, B. Slavík a P. Tomšovic

Tab. 30: 1 *Arabidopsis thaliana*, 1a – plod. – 2 *Arabis alpina*, 2a – část lodyžního listu, svrchní strana, 2b – část plodenství.
– 3 *A. nemorensis*, 3a – plodenství, 3b – bazální část lodyžního listu, spodní strana, 3c – plod.

